

MUHARREM - AŞURA – HZ. HÜSEYİN ve KERBELA

MUHARREM ve AŞURA

Hicrî yılın ilk ayı. Sözlükte “*haram kılınan, yasaklanan; kutsal olan, saygı duyulan*” anlamlarındaki muharrem savaşmanın haram kabul edildiği dört aydan birinin adıdır.

Hicrî takvimde yer alan ay isimlerinin milâdî V. yüzyılın başlarında Hz. Peygamber’in baba tarafından beşinci dedesi Kilâb b. Mürre tarafından belirlendiği nakledilmektedir. Önceleri sıfat olarak kullanılan muharrem kelimesi İslâmî dönemde veya İslâm’dan evvel bu ayın özel adı olmuştur.

Kur’ân-ı Kerîm’de muharrem kelimesi ay ismi olarak geçmemekle birlikte saldırıya uğrama durumu hariç savaşın haram olduğu aylardan söz edilerek bu aylara saygı gösterilmesi emredilmiştir.

Resûl-i Ekrem haram ayları zilkade, zilhicce, muharrem ve receb olarak açıklamıştır. Resûl-i Ekrem, muharrem ayını “*Allah’ın ayı*” olarak nitelendirip ramazandan sonraki en faziletli orucu bu ayda tutulan oruç olduğunu ifade etmiştir.¹

Hz. Ömer’in halifeliği devrinde 17 (638) yılında Resûl-i Ekrem’in Mekke’den Medine’ye hicretinin resmî takvim başlangıcı olarak kabul edilmesiyle muharrem hicrî yılın ilk ayı olarak belirlenmiştir. Arap hükümdarları yeni yılın ilk gününe saygı gösterir ve tebrikleri kabul etmek üzere törenler düzenlerlerdi. Osmanlılar döneminde de muharrem ayında devlet erkânı padişahın huzuruna çıkarak yeni yılı tebrik eder ve padişahın “*muharremiyye*” denilen hediyeleri alırlar, kendileri de maiyetlerindeki kişilere muharremiyye verirlerdi. Ayrıca şairler tarafından yeni yıla ait manzumeler yazılırdı. Muharrem ayında bilhassa tekke ve camilerde okunan Kerbelâ Vak‘ası’na dair ilâhiler “*muharremiyye*” olarak adlandırılmıştır. Günümüzde Mısır, Tunus, Cezayir ve Fas gibi ülkelerde bu ayda çeşitli kutlama törenleri düzenlenmektedir.

Âşûrâ ve Âşûrâ’nın Menşei

Çeşitli din ve mezheplerin önem verdiği, muharremin onuncu günü.

Âşûrâyı on sayısı ile ilgili olan *aşr* ve *âşir* veya develerin güdülmesiyle ilgili *ısr* kökünden türemiş Arapça bir kelimedir.

Âşûrânın menşei hakkında kaynakların belirttiği görüşleri iki noktada toplamak mümkündür.

1. Âşûrâ, Hz. Mûsâ ve kavminin, Firavun’un zulmünden kurtulduğu ve yahudilerin oruç tutmakla mükellef olduğu bir gündür. Daha çok müsteşriklerin benimsediği bu görüşe göre müslümanların mübarek bir gün olarak kabul edip oruç tuttıkları âşûrâ yahudi geleneğine dayanmaktadır.

2. Âşûrâ, Hz. Nûh’tan itibaren bütün Sâmi dinlerde mevcut olan ve Câhiliye devri Araplar’ı arasında da Hz. İbrâhim’den beri önemli görülüp oruç tutulan bir gündür. Bu görüş, Hz. Âişe ile Abdullah b. Ömer’in rivayetlerine dayanır. Âişe’nin rivayeti şöyledir: “Âşûrâ Kureyş’in Câhiliye devrinde oruç tuttuğu bir gündü. Resûlullah da buna riayet ediyordu. Medine’ye hicret edince bu orucu devam ettirmiş ve başkalarına da emretmişti. Fakat ramazan orucu farz kılınınca Resûlullah’a âşûrâ konusu sorulmuş, o da; “*Âşûrâ Allah’ın günlerinden bir gündür, dileyen bu günde oruç tutsun, dileyen tutmasın’ buyurmuştur.*”²

¹ Muslim, Sıyam, 202, 203; Ebu Davud, Savm, 55; Tirmizi, Salat, 323; Nesaî, Kıyamu’l-Leyl, 6.

² Müsned, II, 57, 143.

Resûl-i Ekrem, Yahudileri taklit etmemek ve hurafelerinin İslâm bünyesine girmesine engel olmak için müminleri uyarılmış ve sadece âşûrâ günü değil muharremin dokuz, on ve on birinci günlerinde oruç tutmalarını tavsiye etmiştir.

Âşûrâ, Câhiliye devri Araplar'ınca da önemli sayılmış ve âşûrâ gününde Kâbe örtülerini değiştirilmiştir.

Hız. Mûsâ ile İsrâiloğulları'nın Firavun'un elinden âşûrâ günü kurtulduğunu ve Hız. Nûh'un gemisinin Cûdî dağına aynı gün oturduğunu söyleyen yahudileri Hız. Peygamber'in tekzip etmemesi, hatta, "*Biz Mûsâ'ya sizden daha lâyıkız*"³ diyerek bu günde oruç tutulmasını emretmesi, âşûrânın Nûh'tan itibaren semavî dinlerde önemli bir yer işgal ettiğine işaret etmektedir.

Âşûrâ Günü Meydana Gelen Önemli Olaylar

Âşûrâ günü Hız. Âdem'in tövbesinin kabul edildiği, Hız. Yûnus'un balığın karnından çıkarıldığı, Hız. Mûsâ ve İsâ'nın doğduğu, Hız. Süleyman'a mülkün verildiği, Hız. Dâvûd'un tövbesinin kabul edildiği, Hız. Peygamber'in geçmiş ve gelecek bütün günahlarının affedileceğine dair kendisine Allah tarafından teminat verildiği ve Mekke'den Medineye hicret ettiği gün olarak tavsif ederler.

Ne var ki bunların tümünü ilmen doğrulama imkânı olmadığı gibi bir kısmın rivayetlerin ise İsrâiliyata dayandığı kabul edilmektedir.

Âşûrâda oruç tutmanın fazileti konusunda sahih hadislerin bulunmasına karşılık o gün yıkanmak, gözlere sürme çekmek, süslenmek, kına yakmak, bayramlaşmak, hububat karışımı aş (aşure) pişirmek, sadaka vermek, mescidleri ziyaret etmek, kurban kesmek gibi fiiller hakkında sahih bir rivayete rastlanmamıştır. Bu uygulamalar câhiliye âdetlerine ve yahudi geleneklerine dayanması kuvvetle muhtemeldir. Zira bu âdetleri Resûlullah'ın ve ashabının yaptığına dair herhangi bir kayıt yoktur.

Âşûrâ'nın İslâm tarihinde siyasî bir yönü de vardır. Hız. Hüseyin ile aile fertlerinin'in 10 Muharrem 61'de (1 Ekim 680) Kerbelâ'da şehid edilmesinden sonra Şîa için bu tarih önem kazanmış ve Hız. Hüseyin'in intikamını alma ahidinin tazelendiği bir matem günü olmuştur.

Âşûrâ Orucu ve Âşûrâ Aşı

Günümüzde Alevilik düşünce ve yaşantısında Kurban Bayramının 1. gününden başlayarak 20 gün sayılır. 20. günün akşamı Muharrem Orucu için niyet edilir ve oruç başlar. Niyet edildikten sonra gün doğumu ile gün batımı arasındaki sürede hiç bir şey yenilmez ve içilmez. Gün batımı ile iftar açılır.

Bu ay aynı zamanda Alevilerin matem ayı olarak bilinir. Bütün Aleviler için yas ayıdır. Aleviler, Muharrem ayında kimi yerlerde 10, kimi yerlerde de 12 gün oruç tutarlar. 12 imam orucu olarak ta bilinen, muharrem ayın başlangıcında tutulan ve 12 gün süren bu matem orucunda 12 günden maksat her imam için bir gün tutulan oruçtur. Ve orucun bitiminde aşure çorbası yapılır ve kurban kesilir.

Oruç süresince (12 gün boyunca) düğün, nişan, sünnet ve benzer törenler/etkinlikler yapılmaz, kurban kesilmez, et yenilmez, Kerbela Şehitleri'nin çektikleri susuzluğu hissetmek için su içilmez (Su saf olarak içilmemektedir. Vücudun su ihtiyacı yenilen yemeklerden, çay, kahve, meşrubat, meyve suyu, ayran gibi sıvı içeceklerden karşılanır).

Müslüman Türkler'in dinî halk geleneğinde önemli bir yer tutan âşûrâ, aynı zamanda, muharrem onuncu günü başlamak üzere daha sonraki günlerde de özel merasimlerle pişirilip dağıtılan tatlıya (aşure) ad olmuştur. Çok eskiden beri devam eden aşure aşı Osmanlılar döneminde

³ Buhârî, hadis no: 1865.

sarayda da pişirilirdi. Helvacıların nezaretindeki aşçılar ve kiler ağaları tarafından hazırlanan aşure, muharremin onundan itibaren “aşure testisi” adı verilen özel kaplarla saray dairelerine ve halka birkaç gün süreyle dağıtılırdı. Anadolu’da zengin aileler ve esnaf teşkilâtları tarafından pişirilen aşure sebilciler, dua okuyucular ve halkın iştirak ettiği merasimlerle dağıtılır, bazı bölgelerde aşure dağıtımından sonra kurban kesilirdi. Günümüzde de âşûrâ orucu tutmak ve aşure tatlısı pişirmek bütün canlılığıyla devam etmektedir.

HZ. HÜSEYİN ve KERBELA

HZ. Hüseyin Kimdir?

Cennet Gençlerinin Efendisi...

Ebû Abdillâh el-Hüseyin b. Alî b. Ebî Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî İbni Fatıma binti Resulillah eş-Şehîd (ö. 61/680).

Ebû Nuaym ise biyografisini şöyle verir: “*Ebû Abdillâh Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib, Rasûlullah (S.A.V.)’in reyhanesi ve kendisine benzeyen, doğduğunda, Rasûlullah’ın (S.A.V.), kulağına ezan okuduğu, cennet ehli gençlerin efendisi, aba ehlinin beşincisi, kadınların efendisinin oğlu, himaye edeni babası, amcası zü’l-cenaheyn, nübüvvet eli kendisini beslemiş, İslamın kucağında yetişmiş ve imanlı göğüs kendisini emzirmişdir.*”

HZ. Peygamber’in torunu, HZ. Fâtıma ile HZ. Ali’nin küçük oğlu, Kerbelâ şehidi.

Peygamberimizin Peygamber Çiçeği, Reyhanesi / Çiçek Demeti

Hicretin 4. yılında 5 Şâban (10 Ocak 626) Medine’de doğdu. “Şehîd” lakabıyla meşhurdur. Göğsünden aşağısının dedesine çok benzediği rivayet edilir. Doğduğu zaman HZ. Peygamber, ağabeyi Hasan’a yaptığı gibi adını kulağına bizzat ezan okuyarak koydu ve doğumunun yedinci gününde akıka kurbanı kestirip HZ. Fâtıma’dan saçının ağırlığınca fakirlere gümüş dağıtmasını istedi.

HZ. Peygamber, Fatıma’nın iki oğlu Hasan ile Hüseyin’in hem dedesi hem de adeta babasıydı. Onları babalığın güzel kokusuyla kokluyordu, çünkü onlar onun dünya çiçekleriydi. Rasûlullah (S.A.V.), Hasan ile Hüseyin’i çağırır ve onları koklayarak bağrına basardı.

Rasûlullah (S.A.V.), onları çok sever ve onları sevmeyi kendisini sevmek, onlara buğzetmeyi kendisine buğzetmek olarak kabul ederdi. Rasûlullah (S.A.V.) buyurdu ki:

“*Onları seven beni sevmiş, onlara buğzeden bana buğzetmiştir, onlar Hasan ve Hüseyin’dir.*”⁴

Ebû Hureyre’den bir başka rivayet de şöyledir: Der ki: Rasûlullah (S.A.V.), beraberinde Hasan ve Hüseyin ile yanımıza çıkageldi. Biri bir omuzunda diğeri öbür omuzundaydı. Bir onu öpüyordu bir diğeri öpüyordu, derken yanımıza kadar geldi. Birisi dedi ki: Ya Resulallah! Onları gerçekten seviyorsun. Bunun üzerine buyurdu ki: “*Kim bu ikisini severse beni sevmiştir, kim de onlara buğzederse bana buğzetmiştir.*”⁵

Hasan ile Hüseyin (R.A.) Rasûlullah’a (S.A.V.) nisbetle sadece dedenin, sevgi, şefkat ve hürmetle kendilerine baktığı iki torun değildi. Aksine kelimenin tam manasıyla iki oğluydu.

Rasûlullah’ın (S.A.V.) bu iki torununu gözetip her türlü kötülük ve şerre karşı korumuştur. Çoğu zaman kendilerine ulaşmasından endişe ettiği şerhlere karşı onları sakındırırdı.

⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 288, 440, 531; İbn Mâce, Mukaddime, 11.

⁵ İbn Sa’d, VI, 360; İbn Hacer, el-İsâbe, I, 329.

Hiz. Hasan, göğüsten başa kadar, Hiz. Hüseyin ise bundan aşağısında Rasûlullah'a (S.A.V.)'e en fazla benzeyendi.

Hiz. Hüseyin, ağabeyi Hasan ile birlikte tâbiînden Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den kıraat öğrendi. Dedesiyle annesinden ve babasından, ayrıca Hiz. Ömer'den ve diğere bazı sahâbîlerden sekiz hadis rivayet etti.

Hiz. Hüseyin ve Siyaset

Hiz. Hüseyin de ağabeyi Hasan gibi ilk iki halife döneminde cereyan eden önemli olaylarda fiilen yer almadı. Hiz. Osman zamanında Saîd b. Âs'ın Kûfe'den Horasan'a yaptığı sefere (30/651) ağabeyi ile birlikte katıldı. Daha sonra Hiz. Osman'ın evini kuşatan isyancılara karşı babası Hiz. Ali tarafından yine ağabeyi ile birlikte halifeyi korumak ve evine su taşımak üzere görevlendirildi.

Babasının halifeliği sırasında Hiz. Hüseyin Kûfe'ye giderek onun bütün seferlerine katıldı; şehâdetinden sonra da yine onun vasiyetine uyarak ağabeyine itaat etti. Hiz. Ali şehid olunca Kufe halkı toplanarak halife olarak Hiz. Hasan'a biat etti.

Hiz. Hasan, Hiz. Muaviye ile savaşında kan dökülmesine, Allah yolundaki cihadın yara almasına sebep olacağını ve sonra o askerlerin onun sancağı altında toplanıyor olduğuna dair kesin bilgiyi de öğrenince Hiz. Muaviye'ye biat etmeye ve onun lehine hilafetten çekilmeye karar verdi.

Bu arada Hiz. Hasan Muâviye ile anlaşmaya karar verdiği zaman ona karşı çıkmak istediye de itirazının reddedilmesi üzerine vazgeçti ve beraberinde Medine'ye gitti. Daha sonra Hiz. Hüseyin bu anlaşma dolayısıyla daima ağabeyinin yanında bulundu. Kufe Halkı Hiz. Hasan'ı görüşünden çevirmek için çok gayret etmişler fakat o, onların bu isteklerini reddetmiş ve onların aksine hareket etmiştir. Hiz. Hasan'ın vefatından (49/669) sonra ise I. Yezîd'in hilâfet makamına gelişine kadar (60/680) kendini ibadete vererek zühd ve takvâya dayalı bir hayat sürdürdü.

Yezîd'e Biat'ın Reddi

Kufelilerin Hasan ve Hüseyin ile ilişkileri onların Kufe'den ayrılıp Medine'ye yerleşmelerinden sonra da kesilmemiş, Kufelilerin göndermiş oldukları mektuplarla her iki taraf arasındaki ilişkiler devam etmiştir. Şüphesiz bu mektuplar -görüldüğü kadarıyla- Emevi yönetimine karşı muhalefete çağırın, hilafete onların hak sahibi olduğunu vurgulamak ve himmetlerini harekete geçirmek için yapılan çağrılar taşıyordu.

Hiz. Hüseyin'e ağabeyinin vefatı üzerine imam sıfatıyla biat edildiğine veya onun Muâviye aleyhine faaliyette bulunduğuna yahut kendi imâmeti için harekete geçtiğine dair ilk Sünnî ve Şîî kaynaklarında herhangi bir rivayete rastlanmaz; aksine bu husustaki birtakım kıpırdanışlara fırsat vermediği söylenir. Meselâ Hiz. Hasan'ın vefat haberi Kûfe'ye ulaşınca taraftarları Hiz. Hüseyin'e, babasıyla ağabeyinin intikamını almak için emrini beklediklerini bildiren bir mektup göndermişlerdi.

Hiz. Hüseyin Kufeliler ile ilişkisini sürdürmüş ve muhalefet için kendilerine söz vermişti, ancak bunu Muaviye'nin vefatından sonraya bırakmıştı.

Bununla birlikte Hiz. Hüseyin'in Muâviye'ye karşı takındığı olumlu tavrı 56 (676) yılından sonra değiştirdiği muhakkaktır; çünkü bu yılda Muâviye'nin, oğlu Yezîd'e biat edilmesini istemesi pek çok Müslüman gibi Hiz. Hüseyin'i de rahatsız etmiştir.

Medine Valisi Mervân, Muâviye'nin yerine halef tayin ettiği oğlu Yezîd'e kendi adına biat almasını isteyen mektubunu Mescid-i Nebevî'de okuyunca halk feveran etti. Abdurrahman b. Ebû Bekir Mervân'a, daha başlangıçta gerek kendisinin gerek Muâviye'nin yalan söylediğini ve saltanatı babadan oğula intikal ettiren Bizans sistemini Müslümanların başına getirmek istediklerini söyleyerek bu teklife karşı çıkarken Abdullah b. Ömer Yezîd'in fâsıklığını, Abdullah b. Zübeyr ise

Allah'a karşı gelene itaatin câiz olmadığını öne sürerek açıkça itirazda bulundular ve biata yanaşmadılar; Hz. Hüseyin de onlarla aynı fikirdeydi.

Mervân'ın bu durumu bildirmesi üzerine Muâviye hemen Medine'ye gitti ve muhalefet eden kişileri çeşitli tehditlerle biate zorladı fakat başaramadı. Muâviye'nin ölümü üzerine (60/680) hilâfet mevkiine gelen Yezîd, Medine Valisi Velîd b. Utbe b. Ebû Süfyân'dan her ne şekilde olursa olsun Hüseyin ve diğerlerinden biat almasını istedi.

Velîd, henüz Muâviye'nin ölüm haberi duyulmadan Hz. Hüseyin ile Abdullah b. Zübeyr'i Mervân ile de istişare ederek yanına çağırtdı. Fakat onlar Muâviye'nin öldüğünü ve haberin halk tarafından duyulmasından önce biatlarının alınmak istendiğini anladılar. İbnü'z-Zübeyr Mekke'ye kaçtı; Hz. Hüseyin ise Velîd ile görüşmeye gittiğinde:

- *“Benim gibi bir adam gizlice biat edemez; zaten sen de halk katında açıkça yapmadığım bir biata razı olmazsın”* diyerek ertesi gün halkın önünde biat edeceğini bildirdi. Mervân, Velîd'e, yanından ayrılmadan önce Hüseyin'in biatını sağlamasını veya boynunu vurdurmasını tavsiye etti; ancak Velîd:

“Sen benim için dinimi yıkacak bir şey tavsiye ediyorsun. Yemin ederim ki Hüseyin'i öldürmek suretiyle dünyanın her yanına, üzerine güneşin doğup battığı bütün mal ve mülküne sahip olacağımı bilsem yine de bunu istemem” diyerek tavsiyesini reddetti. Velîd'in yanından ayrılan Hz. Hüseyin 28 Receb 60 (4 Mayıs 680) gecesi, kendisine şu anda böyle bir harekette bulunmasının yanlış olduğunu söyleyen baba bir kardeşi Muhammed b. Hanefiyye hariç bütün aile fertlerini yanına alıp Mekke'ye doğru yola çıktı.

Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye Davet Edilmesi

Hz. Hüseyin'in Yezîd'e biat etmeyip Mekke'ye gittiğini haber alan Kûfeliler'den Şebes b. Rib'î ve Süleyman b. Surad gibi bazı ileri gelenler onu hilâfete getirmek için kendisine davet mektupları yazdılar.

Ayrıca Ebû Abdullah el-Cedeli başkanlığında bir heyet gönderdiler. Bunun üzerine Hz. Hüseyin, durumu yerinde incelemesi için amcasının oğlu Müslim b. Akîl'i Kûfe'ye yolladı. 5 Şevval 60 (9 Temmuz 680) tarihinde şehre ulaşan Müslim İbn Avsece'nin evine indi ve Hz. Hüseyin adına biat almaya başladı. İlk aşamada 12-30.000 kişinin biat ettiği ve hatta Müslim'in Kûfe Mescidi'nde açıkça bir konuşma dahi yaptığı rivayet edilmektedir.

Bu biatlaşma son derece hızlı ve gizli bir şekilde gerçekleşmiştir. Müslim b. Akil, Kufelilerin Hüseyin'e rağbetini gelmesine yönelik arzularını görüp ve kanaat getirdikten sonra Hüseyin'e şöyle yazdı: *“Gözcü gördüğünü yalanlamaz. Bütün Kufe halkı seninle beraberdir. Mektubuma bakar bakmaz hemen çık gel.”*

Yezîd, Müslim'in bu faaliyetini öğrenince Kûfe Valisi Nu'mân b. Beşîr el-Ensârî'yi görevden alarak yerine Basra Valisi Ubeydullah b. Ziyâd'ı tayin etti ve ondan Müslim'i şehirden çıkarmasını veya öldürmesini istedi. Ubeydullah'ın Hz. Hüseyin taraftarlarını ürküten tedbirler alması üzerine Müslim daha nüfuzlu bir kişi olan Hâni' b. Urve el-Murâdî'nin evine yerleşti ve halkı ayaklanmaya çağırtdı; hatta Ubeydullah'ın kasrını kuşattı. Ancak Ubeydullah'ın safında yer alan Kûfe ileri gelenlerinin nasihat ve tehditleri üzerine ayaklanan halk dağılmaya başladı ve geceye doğru Müslim'in yanında sadece otuz kişi kaldı; daha sonra onlar da dağıldı. Bu gelişmeler üzerine geceleyin Kinde kabilesine mensup Tav'a adlı bir kadının evine saklanan Müslim ihbar üzerine yakalanarak öldürüldü (8 veya 9 Zilhicce 60/9 veya 10 Eylül 680). Bu yüzden Kûfeliler'den biat aldığını daha önce mektupla haber verdiği Hz. Hüseyin'e onların sözlerinden döndüğünü bildiremedi.

Hz. Hüseyin yeni gelişen olaylardan haberi olmadığı için Kûfe'ye hareket etmeye karar verdi. Her ne kadar Abdullah b. Abbas ona, Kûfeliler'in babasıyla ağabeyine yaptıklarını hatırlatıp sözünde durmayan bu insanların davetine uymamasını ve eğer Mekke'de kalmak istemiyorsa

Yemen'e gidip orada Müslim'in hâkimiyet kurmasını beklemesinin daha iyi olacağını söylediye de Hüseyin kararından dönmedi. Yezîd'in halifeliğini tanımayan Abdullah b. Zübeyr ise:

- *"Nereye gidiyorsun, babanı katledip de kardeşine ihanet edenlere mi?"* diyerek Mekke'de kalmasını teklif etti ve biat almasına kendisinin de yardımcı olabileceğini bildirdi. Abdullah b. Ömer ve Ömer b. Abdurrahman b. Hâris gibi şahıslar da kesinlikle Kûfe'ye gitmemesini istediler, İbn Abbas ise hiç değilse yalnız gitmesini önerdi. Sahabilerin büyük çoğunluğu ise ona nasihat edip Kufe halkına ve ihanetlerine karşı kendisini uyardılar. Fakat Hz. Hüseyin:

- *"Şu ya da şu yerde öldürülmem andolsun ki Mekke'de öldürülmemden bana daha sevimlidir"* diyerek 8 Zilhicce 60 (9 Eylül 680) tarihinde umresini tamamladıktan sonra ailesi ve bazı taraftarlarıyla birlikte Kûfe'ye hareket etti.

Birkaç gün sonra, bütün ailesini yanına aldığı için başlarına bir şey gelirse bunun soyunun tükenmesi demek olacağı endişesine kapılan amcasının oğlu Abdullah b. Ca'fer önce bir mektup yazarak durmasını istedi; sonra da Mekke Valisi Amr b. Saîd b. Âs el Eşdak'tan onun adına eman alarak kendisine gönderdi. Fakat Hüseyin, bu arz ve ricayı da redderek Kufe'ye doğru seyrine devam etti.

Medine'ye yaklaştığı sırada sahabilerden Ebû Vakıd el-Leysi gitmemesi için ona yalvardı ve oraya gitmesinin kendisinin öldürülmesi demek olduğunu vurguladı, Hüseyin bu talebi de geri çevirdi.

Sahabilerin ileri gelen ve en yaşlılarından İbni Ömer ise Iraklıların ihanetini ve onlar sebebiyle babanın başına gelenleri de biliyorsun. Bunu kabul etmedi ve ona sarılarak: "Öldürülmüş olarak sana veda ettim, dedi" bütün bu nasihat ve uyarılar Hüseyin'i Kufe'ye gitme kararından vazgeçiremedi.

Yolda şair Ferezdak ile karşılaşmış Kûfe'deki durumu sorunca, "Halkın kalbi seninle, kılıçları Benî Ümeyye iledir; ilâhî takdir ise gökten iner ve Allah dilediğini yapar" cevabını aldığı halde, "Doğru söyledin, Allah'ın dediği olur, Allah dilediğini işler ve rabbimiz her gün yeni bir iştedir. Takdir hoşumuza gidecek şekilde olursa nimetlerinden dolayı Allah'a şükrederiz; O şükredenlerin yardımcısıdır. Eğer takdir umulandan başka türlü çıkarsa niyeti hak ve takvâsı da tenişir tahtası olan kimse elbette taşkınlık göstermez" diyerek yolculuğunu sürdürdü.

Kerbela ve Hz. Hüseyin'in Şehadeti

Sa'lebiyye'de karşılaştığı iki yolcudan Kûfeliler'in biatlarından caydığını, Müslim b. Akil'Müslim b. Akil ile Hâni' b. Urve'nin öldürüldüğünü öğrenince geri dönmek istedi; fakat bu defa da Müslim'in oğulları ve kardeşlerinin ısrarı üzerine yola devam etmeye mecbur oldu. Bu arada taraftarlarına isteyenlerin ayrılabilceğini söyledi, onlar da ayrıldılar; yanında sadece aile fertleriyle birlikte yaklaşık yetmiş kişi kaldı. Böylece sayısı azalan kabile Ninevâ bölgesindeki Kerbelâ'ya vardı (2 Muharrem 61/2 Ekim 680).

Kûfe Valisi Ubeydullah'ın emriyle kabileyi uzun süredir 1000 kişilik kuvvetiyle gözetlemekte olan Hür b. Yezîd Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'ya ulaştığını valiye bildirdi; o da kafilenin sarp ve müstahkem yerlere sığınmasına engel olunmasını, susuz ve savunmasız bir yerde konaklamaya mecbur edilmesini istedi. Rey valiliğine getirilen Ömer b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'a da ordusuyla Hz. Hüseyin üzerine yürütmesini ve bu meseleyi halletmesini emretti. Ömer b. Sa'd önce bu işe yanaşmak istemediyse de yoğun ısrar ve görevden alınma tehdidi karşısında kafilenin üstüne yürüdü. Hz. Hüseyin Ömer'in gönderdiği elçiye kendisini Kûfeliler'in çağırıldığını, 18.000 kişinin biat ettikten sonra biatlarını bozduğunu, dönüp gitmek istediğinde de Hür b. Yezîd'in engel olduğunu ve kendisini buraya kadar gelmek zorunda bıraktığını anlattı ve *"İzin verin dönüp gideyim"* dedi.

Ömer b. Sa'd, Hz. Hüseyin ile çarpışmak istemediği için bu cevaptan memnun kaldı ve durumu Ubeydullah b. Ziyâd'a bildirdi. Ubeydullah ise Yezîd'e biatı önermesini ve reddi halinde kafilenin su ile irtibatını kesmesini istedi. Bunun üzerine Ömer, Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye çağırınlar

arasında bulunan Amr b. Haccâc'ı suyollarını kesmekle görevlendirdi; sonra da birkaç defa Hüseyin'le gizlice görüştü.

Aralarında ne konuştukları tam olarak bilinmemekle beraber tahminlere göre Hz. Hüseyin şu teklifleri yapmıştır: Geldiği yere dönmek, bizzat Yezîd'e gidip biat etmek veya İslâm serhadlerinden birinde cihadla meşgul olmak. Ömer, kabul edilebileceği ve böylece kendisinin de bu sıkıntılı işten kurtulacağı ümidiyle teklifi Ubeydullah b. Ziyâd'a bildirdi. Ubeydullah önce bu teklifi uygun gördüyse de Sıffin'de Hz. Ali'nin safında çarpışanlardan Şemir b. Zülcevşen ona önemli bir fırsatı kaçırmış olacağını hatırlatarak Fırat nehriyle irtibatı kesilmiş ümitsizlik içindeki Hüseyin'i isteğine boyun eğdirmesini veya cezalandırmasını söyledi, ayrıca onun Ömer ile geceleri gizlice görüştüğünü belirtti. Bunun üzerine Ubeydullah, Şemir ile Ömer'e bir mektup göndererek Hüseyin'in doğrudan kendisine teslim olmasını sağlamasını, bunu başaramazsa onunla savaşmasını, aksi takdirde kumandayı Şemir'e bırakmasını emretti. Şemir karargâha 9 Muharrem Perşembe günü ulaştı. Ömer b. Sa'd kumandayı, dolayısıyla kazandığı dünyalığı elden kaçırmamak için bu görevi yerine getireceğini söyledi. Hz. Hüseyin ve yanındakiler o geceyi dua, namaz ve istiğfarla geçirdiler.

Ertesi gün Hz. Hüseyin gerekli savaş hazırlıklarını yaptıktan sonra atına bindi ve önünde bir mushaf olduğu halde Ömer'in ordusuna yaklaşarak kendisinin buraya geliş amacını anlamları, hakkında insafli hüküm vermeleri halinde saadete kavuşacaklarını ve üzerine yürümelerine gerek kalmayacağını, mazeretini dikkate almamaları durumunda ise istediklerini yapmalarını söyledi. Bazı kaynaklara göre Hz. Hüseyin bu konuşmasında anne babasının ve amcalarının İslâm'a hizmetlerini dile getirmiş, Resûl-i Ekrem'in kendisi hakkındaki övücü ifadelerinden söz etmiş ve kanını akıtmanın büyük vebal doğuracağını hatırlatmıştır. Hz. Hüseyin'in bu konuşması üzerine Hür b. Yezîd yaptıklarına pişman olarak onun safına geçti.

Ömer b. Sa'd'ın sancağıyla gelip ilk oku atması üzerine başlayan savaş birbirine denk olmayan bu kuvvetler arasında tam bir dram şeklinde devam etti ve Hz. Hüseyin'in savaşa başlarken yirmi üç süvariyle kırk piyadeden oluşan askerleri kısa sürede azaldı. Savaşın sonlarında artık sıcak ve susuzluktan bitkin hale düşen bu az sayıdaki insanın başında piyade olarak cesaretle dövüşen Hz. Hüseyin'e Şemir b. Zülcevşen'in emriyle her taraftan hücum edildi. Sinân b. Enes en-Nehâî önce bir harbe saplayıp onu yere düşürdü, sonra da atından inerek saçlarını ve daha sonra başını kesti; oradakiler de cesedini soyup her şeyini, ardından da çadırları yağmaladılar. Bu arada Hz. Hüseyin'in hasta yatağındaki oğlu Ali Zeynelâbidîn öldürülmek istendiyse de Ömer b. Sa'd buna engel oldu (10 Muharrem 61/10 Ekim 680). Şehidlerin cesetleri ertesi gün Benî Esed mensuplarının ikamet ettiği Gâdiriye köylülerince toprağa verildi.

Hz. Hüseyin'in kesik başı ve esirler Şam'a gönderildiğinde Yezîd görünüşte üzülmüş ve Hüseyin'i öldürtmesi sebebiyle Ubeydullah b. Ziyâd'a lânet etmiştir. Ancak onun bu üzüntüsünde samimi olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü gerçekten üzülmüş olsaydı Ubeydullah, Şemir ve diğerlerini hiç değilse görevlerinden alması gerekirdi; ayrıca öldürme emrini verenin bizzat kendisi olduğu yolunda rivayetler de vardır. Bununla beraber Hz. Hüseyin'in katliamdan kurtulan oğlu, kızları, kız kardeşi ve Tâliboğulları'ndan diğer esirler Şam'da birkaç gün tutulduktan sonra Yezîd tarafından bir muhafız birliği refakatinde Medine'ye gönderilmiştir. Hz. Hüseyin'in başının nereye gömüldüğü konusu ihtilâflıdır. Medine'de Bakî' Mezarlığı'na, Necef'te babasının yanına, Kûfe dışında bir yere, Kerbelâ'da cesedinin konulduğu kabre, Şam'da bilinmeyen bir yere, Rakka'ya, hatta Kahire'ye gömüldüğüne dair rivayetler bulunmakta ve bunlardan birincisi daha güçlü bir ihtimal olarak görülmektedir.

Hz. Hüseyin'in çocuklarından Ali el-Ekber Kerbelâ'da kendisiyle birlikte şehid olmuş, Ca'fer ve Abdullah adlı oğullarından devam etmeyen soyu diğer oğlu Ali Zeynelâbidîn'den devam ederek seyyid unvanıyla tanınmıştır. Ayrıca Fâtıma ve Sekîne adlı iki de kızı vardı.

H. Hüseyin'in Şehadetinin Değerlendirilmesi

Hüseyin'in radiyallâhu anh katledilmesine gelince; diğer mazlum şehitler gibi şüphesiz o da mazlum ve şehid olarak katledilmiştir. Hüseyin'in katledilmesi, onu öldürenler, öldürülmesine

yardım edenler ve buna razı olanlar açısından Allah ve Resulüne bir isyandır. Ehli ve diğerleri bakımından Müslümanların başına gelmiş bir günahdır. Öldürülmüş olmak, onun hakkında bir şahadet, derecesinin yükselmesi ve gideceği yerin ali/yüce olmasıdır. Şüphe yok ki o ve kardeşi bir çeşit bela ile ancak ulaşılabilecek bir saadete daha önce kavuşmuşlardır. Bu, ehl-i beytten başka kimse için nasip olmamıştır. Çünkü o ikisi İslamın beşiğinde izzet ve eman içerisinde yetiştiler. Bununla saidler menzilesine ve şehidler yaşamına nail olabilmek için birisi zehirlenerek, diğeri de katledilerek öldü.

Biz, Rasûlullah'tan (S.A.V.) sabit olduğu üzere, Hasan ile Hüseyin'in cennet ehli geçlerinin efendileri olduğuna inanırız.

Biz, Rasûlullah'ın (S.A.V.), Hasan ile Hüseyin'i sevdiğine ve şöyle dediğine inanırız: *"Hüseyin benden, ben de ondanım. Onu seveni Allah da sevmiştir. Hasan ve Hüseyin torunlardan iki torundur."*⁶

Hiz. Hüseyin'in katledilmesi her bir müslümanı üzmelidir. Çünkü o, Müslümanların efendilerinden, sahabenin âlimlerinden birisi ve Rasûlullah'ın (S.A.V.) kızlarının en faziletlisinin oğludur.

Hiz. Hüseyin'in katledilmesi şüphesiz günahların en büyüklerinden olup, bu işi yapan, ona razı olan ve yardımda bulunanlar, benzerlerine müstahaklarını veren Allah'ın azabına müstahak olacaklardır.

Fakat burada iyice anlaşılması gereken bir durum vardır. Hiz. Hüseyin'in katledilmesi; Peygamberlerin, ilk sabikun (ilk şehitler)'den, Müseyleme harbinde öldürülenlerden, Uhud şehidlerinden, Bi'ri Maune'de katledilenlerden, Hiz. Ömer, Hiz. Osman ve Hiz. Ali'nin katledilmesinden daha büyük değildir.

Hâlbuki babası Hiz. Ali, ondan daha faziletliydi. Hicri 40. senesinin Ramazan ayının 17 Cuma günü sabah namazına giderken öldürülmüştür. Bununla beraber Hiz. Hüseyin'in katledilmesi için yaptıkları gibi onun için de yas tutmuyorlar.

Ehl-i Hak indinde Hiz. Osman, Hiz. Ali'den daha faziletlidir. O da hicri 30. senesinin Zilhicce ayının teşrik günlerinde evinde kuşatılmış haldeyken katledildi. Adeta şah damarı kesildi. Hiz. Osman'a yapılan zulüm Hiz. Hüseyin'e yapılandan daha büyüktü. Sabrı ve tahammülü daha mükemmeldi. Ama her ikisi de mazlum şehittirler.

Aynı şekilde Ömer b. Hattab da Hiz. Osman ve Hiz. Ali'den daha faziletlidir. O da mihrabda sabah namazını kıldırırken katledilmiştir. Ama insanlar onun öldürüldüğü günü yas günü ilan etmemişlerdir. Hiz. Ebubekir Sıddık da ondan daha faziletlidir. İnsanlar onun da vefat gününü mateme dönüştürmemişlerdir.

,Rasûlullah (S.A.V.) ise dünya ve ahirette Adem'in çocuklarının efendisidir. Âlemlere rahmet olarak gönderilmişti. Kendisinden önceki peygamberlerin ölmesi gibi Allah onun da ruhunu kabzetti. Onların da vefat ettiği günleri insanlar matem günü olarak ilan etmemişlerdir.

Müslüman olarak bizle şöyle dua ve temennide bulunmalıyız: Allah Teala'dan, bizi ve sizi, dedesi Mustafa'nın (S.A.V.) civarında Hiz. Hüseyin beraber bir araya getirmesini yalvararak niyaz ederiz.

Sonuç itibarıyla, Hiz. Hüseyin, Peygamber torunu ve Ehl-i Beyt üyesi olarak bütün Müslümanların kalbinde taht kurmuş, onun dramatik biçimde şehâdeti tarifsiz bir üzüntü vesilesi olmuştur.

⁶ Tirmizî, Menakıb, 31; Mecmau'z-Zevaid, 9/181.

İslam'da Yas Tutma ve Dövünme

Buhârî, Sahîh'inde, Mesruk tarikinden Abdullah'tan şöyle rivayet eder: o dedi ki: Rasûlullah (S.A.V.) şöyle buyurdu: “Yanaklara vuran, yakasını paçasını yırtan ve cahiliyet adeti üzere bağırıp çağırın bizden değildir.”⁷

Ömer İbni'l-Hattâb (R.A.)'den rivayet edildiğine göre Nebî (S.A.V.) şöyle buyurdu: “Arkasından koparılan feryat (ve yakılan ağıt) sebebiyle ölüye kabrinde azâb olunur.”⁸

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “İnsanlar arasında iki âdet vardır ki bunlar küfür dönemi âdetidir: Nesebe sövmek, ölüye yüksek sesle ağlamak.”⁹

İbni Mesud'tan (R.A.) şöyle rivayet edilir: Der ki: Rasûlullah (S.A.V.) buyurdu ki: “Ölenin arkasından yüzünü gözünü tirmalayan, yakasını paçasını yırtan, Câhiliye insanı gibi bağıra - çağıra ağıt yakıp kendisine beddua eden, bizden, bizim yolumuzu izleyenlerden değildir.”¹⁰

Kuleyni Cafer Sadık'tan senediyle şöyle rivayet eder: O, “Marufta sana isyan etmesinler” (ayetini şöyle tefsir etmiştir: Maruf: Göğsü yaralamamak, yanaklara vurmamak, yazıklar olsun şeklinde dua etmemek, kabrin yanında onun peşinden gitmek istememek, siyah elbise giymemek ve şiir söylememektir.

Nuri et-Tabersi Cafer Sadık'ın şöyle söylediğini rivayet eder: “Allah Teâla kime bir nimet ihsan eder de o kimse de bundan dolayı çalgı çalarsa o nimete nankörlük etmiştir. Kimin de başına bir musibet gelir de o musibet anında dövünürse o ameli boşa çıkarmış olur.”

İşte Rasûlullah (S.A.V.) bütün erkek çocuklarını; Kasım, Abdullah'ı İbrahim'i kaybetmişti. Erkekler nazarında çocukların çokluğu ile özellikle de erkek çocuklarıyla nesebin devamı umulurdu. Mekke müşrikleri bundan dolayı bunu Rasûlullah'a (S.A.V.) ve davetine karşı bir baskı aracı olarak kullanmaya girişti. Öyle ki şöyle demeye bile başlamışlardı:

“Kesinlikle Muhammed'in soyu kesiktir, çünkü onun hiç bir erkek çocuğu yaşamıyor.” Bunun üzerine Allah Teala Resulünü savunmak üzere şu ayet-i kerimeyi indirdi:

“Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir.”¹¹

Seneler geçmiştir ve Rasûlullah (S.A.V.)'in, Kıpti Hz. Mariye'den bir oğlu olur, adını atası İbrahim'den dolayı İbrahim koyar ve mutluluk ve sevinç içerisinde ahabına şöyle der:

“Gece bir çocuğum oldu, adını babam İbrahim'in adından dolayı İbrahim koydum.”¹²

Belki de Rasûlullah (S.A.V.), atası İbrahim'in, kendisinden devam eden uzun bir nesil olarak Muhammed (S.A.V.) ile rızıklandırıldığı gibi kendisinin de neslinin kendisiyle uzayıp gideceği bir çocukla rızıklandırılacağını düşünmüştü.

Bir de ne görsün, baktı ki o önünde ruhunu teslim ediyor, derken ona olan sevgisinden ve ayrılığın etkisinden dolayı gözlerinden yaşlar dökülür.

Enes b. Malik şöyle der: Rasûlullah (S.A.V.) ile beraber İbrahim'in sütbabasının olan Ebû Seyf el-Kın'ın yanına girdik ve Rasûlullah (S.A.V.) İbrahim'i aldı, öpüp kokladıktan sonra onun yanına girdik, o anda İbrahim ruhunu teslim ediyordu, derken Rasûlullah (S.A.V.)'in gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf (R.A.) dedi ki:

- “Sen de mi ya Rasûlallah!” Buyurdu ki: Ey İbni Avf, o bir rahmettir. Sonra şöyle devam etti:

⁷ Buhârî, Cenâiz 36, 38, 39, Menâkıb 8; Müslim, İmân 165. Ayrıca bk. Tirmizî, Cenâiz 22, 25; Nesâî, Cenâiz 17; İbni Mâce, Cenâiz 52

⁸ Buhârî, Cenâiz 34; Müslim, Cenâiz 28. Ayrıca bk. Tirmizî, Cenâiz 23.

⁹ Müslim, İmân 121; Cenâiz 29. Ayrıca bk. Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr 27; Tirmizî, Cenâiz 33.

¹⁰ Buhârî, Cenâiz 36, 38, 39, Menâkıb 8; Müslim, İmân 165. Ayrıca bk. Tirmizî, Cenâiz 22, 25; Nesâî, Cenâiz 17; İbni Mâce, Cenâiz 52.

¹¹ Kevser Suresi, Ayet 3.

¹² Müslim, Fedâil, 62 (2315); Ebû Dâvûd, Cenâiz, 24.

- “Şüphesiz göz yaşarır, kalp hüzünlenir. Biz Rabbimizi razı edecek şeylerin dışında bir şey söylemeyiz, ey İbrahim, senin ayrılmandan dolayı mahzunuz.”¹³

Kerbelâ: Peygamber çiçeğinin, reyhanesinin (çiçek demeti) koparıldığı yerdir.

Hz. Hüseyin’in Kerbelâ’da şehit edilmesi Emevileri görünüşte bir rakipten kurtarmış; fakat Müslümanların kalplerinde kapanmaz yaralar açmıştır.

Hz. Hüseyin’in siyasi ihtiraslar uğruna acımasızca şehit edilmesi bütün Müslümanların bağrında derin üzüntüler meydana getirmiş, Müslüman çoğunluk çocuklarına Hüseyin ismini koyarak, camilere ismini yazarak, namazlarda ve cuma günü hutbelerde dua ederek acısına ortak olmuş ve ona olan muhabbetlerini somutlaştırmıştır. Şu kadar var ki Hz. Peygamber’in, ölünün ardından yaka paça yırtarak veya bedene eziyet ederek ağlamayı yasaklayan hadisleri sebebiyle hüznün ve gamlarını içlerinde tutmuş, onun Allah katındaki derecesini düşünerek şefaatinin talep etmişlerdir.

Şia’da Matem ve Dövünmenin Başlaması

10 Muharrem 61’de (1 Ekim 680) Kerbelâ’da şehid edilmesinden sonra Şia için bu tarih önem kazanmış ve Hz. Hüseyin’in intikamını alma ahidinin tazelenildiği bir matem günü olmuştur.

Özellikle İran’da 10 Muharrem’de “*tâziye*” adı verilen törenlerin düzenlenmesi, yas merasimlerinde ağıtların söylenmesi ve maktel-i Hüseyin türü eserlerin okunması gelenek halini almıştır.

Muharrem ayındaki matem âyinlerinin en meşhuru âyîn-i sükvârîdir. Şiilik’te büyük önem taşıyan bu âyin Şii Büveyhîler döneminde resmî bir hüviyet kazanmıştır. Muizzüddeve, 352 (963) yılında muharrem ayının ilk on gününü Hz. Hüseyin’in Kerbelâ’daki şehâdeti için matem zamanı olarak ilân etmiş, Şiiler’in bu günlerde toplu olarak ağlayıp yas tutma, zincirlerle kendilerini dövme şeklindeki matem törenleri, Şii-Fâtımî devletinin himayesinde devlet merasimleriyle icra edilmiş, daha sonra bu merasimler İran’da gelenek halini almıştır. Esasen dinin yasakladığı bu nevi bir matem, Şii inancın canlı tutulmasında ve mezhep bütünlüğünün sağlanmasında önemli rol oynamıştır.

Diğer taraftan XV. yüzyılın ikinci yarısından sonra Şii dünyadan birtakım anlayışlarla birlikte Kerbelâ matemini alan Alevîler de bunu kendi otantik yapılarına adapte ederek “muharrem erkânı” tanzim etmiştir. Alevîler bu erkân çerçevesinde, bölgelere göre bazı farklılıklar bulunmakla birlikte, muharrem ayında matem orucu tutmayı, mümkün mertebe eğlenceden kaçınmayı esas edinmişlerdir.

Alevîler, Şiilerde görüldüğü şekilde sine döverek yahut zincir vurarak bedenlerine eziyet etme gibi fiillerden uzak durmaktadırlar.

Süleyman Yapıcı

Elazığ 2016

¹³ Sahih Buhârî, kitabı’l-cenaiz: (1241).